

FJERNER DAGINSTITUTIONER SOCIAL ULIGHED?

Socialt udsatte børn skal have bedre tilbud end andre børn, hvis de skal have en chance for at klare sig lige så godt i skolen. Det konkluderer den britiske forsker Andy Green på basis af en ny analyse af førskoletilbud og skoleresultater i 16 vestlige lande.

Af Malene Fenger-Grøndahl / Foto: iStockphoto

Silas og Søren har gået i vuggestue og børnehave sammen, og nu er de begyndt i samme folkeskole. Silas' forældre er arbejdsløse, og hans mor lider af depression, mens Søren's forældre begge er veluddannede, har gode job og har overskud til at engagere sig i Søren's skolegang og fritidsinteresser. Hvordan er chancen for,

at Silas og Søren begge klarer sig godt i skolen og får gode resultater i PISA-testene i 9. klasse? Statistik er svær at overføre på konkrete, tænkte eksempler. Men skal man tro konklusionerne fra en ny tværnational analyse af effekten af førskoletilbud i en række OECD-lande, er der stor risiko for, at Silas klarer sig betydeligt dårligere end Søren.

"Førskoletilbud til alle børn er ingen garanti for, at den sociale ulighed bliver mindsket. Vores analyse viser, at børn generelt har gavn af førskoletilbud, fordi tilbuddene stimulerer børnenes kognitive og sociale evner og gør dem bedre i stand til at klare sig i skolen. Men børn fra socialt udsatte familier har ikke mere gavn af at gå i børnehave, end de bedrestillede børn har. Så jo, der er en positiv effekt af førskoletilbudene. Men ideen om, at den nordiske velfærdsstats satsning på førskoletilbud til alle er med til at bekæmpe uligheden i form af mere ens skoleresultater, er for-

kert," siger Andy Green, professor ved Institut for Uddannelse ved University of London og leder af et forskningscenter, der beskæftiger sig med sammenhængen mellem læring og livsmuligheder i videnssamfund og -økonomier.

ULIGHEDEN BLIVER IKKE MINDRE

Analysen sammenholder andelen af børn, der bruger førskoletilbud i hvert land, med landenes resultater i PISA-testene for 15-årige skolebørn. Analysen gør delvist op med en udbredt forestilling om, at en høj andel af børn i førskoletilbud giver win-win-effekter i form af en større andel af kvinder på arbejdsmarkedet, bedre skoleresultater for børnene og en udliggning af de sociale forskelle. De to førstnævnte positive effekter ser ud til at være til stede. Med den sociale ulighed er det anderledes. Her viser analysen, at selv i lande, hvor stort set alle børn går i daginstitution, er den sociale ulighed

"Ideen om, at den nordiske velfærdsstats satsning på førskoletilbud til alle er med til at bekæmpe uligheden i form af mere ens skoleresultater, er forkert."

Andy Green

VERDENSREKORD I VUGGESTUE OG BØRNEHAVE

Danmark er formodentlig det land i verden, hvor den største andel af børn går i vuggestue og børnehave. Sammenlignet med vores nordiske nabolande bliver flere helt små børn passet uden for hjemmet.

I Danmark er 18 % af alle børn under et år i daginstitution eller dagpleje. I Norge er det 4%, i Finland 1% og i Sverige 0%.

Alle nordiske lande har dog – internationalt set – en høj andel af børn i offentligt betalte daginstitutioner, især 2–5-årige. I Sverige er 91,4% af de 2-årige i institution, i Danmark 94,1%.

Baggrunden for den høje andel af børn i institutioner i Danmark er en målrettet satsning på offentlig børnepasning. I 1973 vedtog et flertal i det danske folketing en reform, der udbyggede børneinstitutio-

nerne. Baggrunden var dels et ønske om at få flere kvinder på arbejdsmarkedet, dels – og vigtigere – et

ønske om at give alle børn gode muligheder for at udvikle sig socialt og kognitivt og dermed være med til at bryde den sociale arv.

Siden er andelen af børn, der kommer i institution i førskolealderen, steget støt; de seneste 10 år også blandt børn med etnisk minoritetsbaggrund.

I dag går 84 % af de 1–2-årige og 95 % af de 3–5-årige børn i Danmark i institution. Blandt nydanskere er andelen henholdsvis 69% og 90%. Af de ca. 31.000 børn i Danmark, der hverken går i dagpleje eller daginstitution, er ca. 1/3 børn af indvandrere eller efterkommere. Der er desuden en overvægt af børn, hvis forældre er arbejdsløse.

mellem børnene ikke blevet mindre, målt på resultaterne i PISAtest for 15-årige.

Tidligere analyser af danske børns skoleresultater viser, at danske skoleelevers PISAresultater tilsyneladende er mindre påvirkede af deres sociale baggrund end skoleelever i andre lande. Forskere har foreslået, at det skyldes, at vuggestuer og børnehaver formår at kompensere for den lave kulturelle kapital, der findes i de socialt udsatte familier. Andy Greens analyse peger modsat i retning af, at de sociale forskelle ikke i nævneværdig grad påvirkes af, at op mod 95% af alle børn går i institution før skolealderen.

SÆRLIGE TILBUD HJÆLPER

Professor Andy Greens analyse gør op med ideen om, at den skandinaviske velfærdsstats dagtilbudsordninger skaber lighed.

"Hvis daginstitutionstilbuddene skal skabe større lighed, er det nødvendigt,

at de udsatte børn får tilbud af særlig god kvalitet," vurderer professoren.

Denne vurdering bakkes op af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd – der for et par år siden gennemgik flere hundrede internationale forskningsprojekter om effekten af daginstitutioner. Resultatet var en klar tendens i retning af, at børn med belastede opvækstvilkår får bedre uddannelsesresultater senere i skolen, hvis de har gået i en god børnehave.

Men hvad gør en børnehave god for udsatte børn? Det har lektor Bente Jensen fra Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet, tre bud på:

"For det første skal vi sikre en tidlig, målrettet og fokuseret indsats. Altså en tidlig indsats for alle børn, men med særligt fokus på de børn, som måske ikke bliver stimuleret optimalt derhjemme.

"For det andet skal førskoletilbudde-
ne i højere grad end før rette sig mod

børns læring. De sociale relationer skal naturligvis ikke glemmes. De er en forudsætning for, at børn kan lære. Men sociale relationer er ikke nok. Alt, hvad der foregår i institutioner, skal tænkes ind i en læringsammenhæng."

"Og for det tredje skal den høje kvalitet i institutionerne kombineres med en inkluderende indsats rettet mod forældrene. Den nyeste forskning viser, at det ikke nytter at lave forældredannelse, hvis den foregår uden for institutionen. Det skal integreres i institutionerne, så pædagogerne støtter forældrene til at forstå, hvordan de kan stimulere deres børn for eksempel ved at øve tal med dem," siger Bente Jensen.

BEHOV FOR EFTERUDDANNELSE

For at realisere alt dette er det ifølge Bente Jensen nødvendigt, at pædagogerne bliver uddannet til at tænke læring ind helt fra begyndelsen af børnenes institutionsliv.

"Pædagoger, der er uddannet for fx 10 år siden, er ikke optimalt rustet til at arbejde med børnenes læring. I Danmark har vi haft tradition for at tænke især vuggestuen som et sted, hvor børnene skulle lære sociale relationer og passes," siger hun og tilføjer, at loven om pædagogiske læreplaner fra 2004 stiller fornuftige krav til institutionerne, men en del pædagoger og ledere har ikke forudsætningerne for at leve op til disse krav i dag: "Der er derfor brug for en massiv efteruddannelse af pædagoger," vurderer Bente Jensen. Så der er med andre ord endnu et stykke vej, før børn som Silas får rigtig god støtte til at holde trit med Søren.

ANDY GREEN

Andy Green er professor i sammenlignende socialvidenskab og direktør for Centre for Learning and Life Chances in Knowledge Economies and Societies (LLAKES) ved Institute of Education på University of London. Sammen med en af centrets forskere Tarek Mostafa har han udgivet artiklen "Pre-School Education and Care – A 'Win-Win' Policy?", LLAKES Research Paper 32, University of London (www.llakes.org/llakes-research-papers).

BENTE JENSEN

Bente Jensen er lektor, ph.d. ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun forsker især i social arv og udsatte børn samt tidlig indsats ud fra et perspektiv om organisatorisk læring og innovation. Hun har været forskningsleder på en række projekter om velfærdssamfundets indsatser over for social arv og udsatte børn – og er leder af forskningsprojektet VIDA – Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud – modelprogram (www.dpu.dk/vida).

